

Dacă pornești pe apa Bistriței oltene în sus, de unde se unește ea cu Oltul, mergi pe o vale strâmtă și împădurită, dar destul de locuită. Satele se țin lanț unele de altele de la Băbeni până la Tomșani. Aproape de hotarul de sus al Tomșanilor se întâlnește în dreapta o dublă confluență de râuri: Bistrița, care abia ceva mai sus primise apele râului Costeștilor, se unește cu râul Mănăstirii, adică al mănăstirii Hurezi. Drumul județean care vine de la Râmnicul-Vâlci spre Târgul-Jiului, le trece pe toate aproape de confluență.

Aici, dacă lași drumul mănăstirii Hurezi și te întorci puțin pe acela al Râmnicului, intri în hotarul comunei Costești, mărginită de două șiruri de dealuri și străbătută de sus în jos de alt șir, în mijloc cu maiestosul Stog, care se pierde apoi în platoul Feregilor. Toată comuna, cât are așezări omenești, este udată de cele două râuri, Costești și Bistrița, pe o distanță de 7-8 kilometri. Însă amândouă râurile izvorăsc din adâncul munților Zănoaga și, străbătând ultimul șir calcaros, Buila, Arnota și Bistrița, ies la lumină în depresiunea Bistriței și Pietrenilor, de unde o apucă la vale. De-a-lungul râului Bistrița a fost moșie mănăstirească și de aceia locuințele sânt mai rari. În afară de Văratice, sat de mosneni, Floreștii, Călinele și Țigănia s'au încheșat abia după 1864. De partea cealaltă la Răsărit de râul Costești, satele se țin lanț. Acolo a fost și partea cea mai veche a satului. O parte se numește Costești, cărorali se mai zice Blezeni; mai sus de ei sânt Săcăturile, Grămeștii și Ciorobeștii. Șirul satelor sfârșește cu Pietrenii. Între râuri, pe cîina sudică a Stogului, se află satul Mlăci, vechi moșneni și ei, care se continuă acum cu Feregile, sat nou format din Costești și din Văratice. De partea cealaltă a Stogului e Târșea, iar dincolo de Costești, peste dealul lor, zis și Cornețal, se prelungește satul Negrulești, pe vre-o trei kilometri de-a lungul râului Glăvociu. Pe apa Bistriței, la ieșirea ei din munte, se află vestita mănăstire Bistrița, ctitoria Craioveștilor, iar sus pe muntele Arnota stă mănăstirea cu același nume.

Toate aceste sate și locuri au la un loc numele de Costești, nu de când cu adoptarea numelui de comună, ci din vremi foarte depărtate. În toate izvoarele istorice câte ni sânt cunoscute, nu aflăm alt nume general decât acesta.

Pe toată întinderea comunei sânt opt biserici, trei de lemn: Grămeștii, Grușetul și Văraticele, și cinci de zid: Țigănia, Păpușa, Pietrenii, Ciorobeștii și Săcăturile¹. La acestea se adaugă două mănăstiri: Arnota și Bistrița. De aceasta mai ține Bolnița, lângă mănăstire, și două capele ale Sfântului Grigore Decapolutul din peștera Bistriței. În total sânt treisprezece altare de rugă, dintre care în patru, capelele Sf. Grigore, Pietrenii și Văraticele, nu se mai oficiază serviciul divin. În schimb s'a zidit o nouă biserică, de proporții mari, în satul Feregile, care n'a fost încă târnosită.

Pentru călătorul care vrea să le vadă pe toate acestea, lucrul nu este de loc greu. Două drumuri de-a lungul apelor îl ajută în de ajuns. Despărțindu-se de șoseaua județeană, poate apuca drumul Bistriței, lung de 6 Km. Cam la un kilometru și jumătate apucă însă drumul Costeștilor, trece râul cu același nume și, ajuns în Valea Jidovii, merge pe ea în sus vre-o două sute de metri. Supt coasta răpoasă a Lazurilor găsește biserica de lemn a Grușetului, cu clopotnița ei și cu obișnuitul brad la poartă.

De la Grușetu revine la drum și-l continuă până în Săcături, unde apucă drumul pe vale în sus vre-o patru sute de metri. Acolo, pe un bot de deal înverzit, la Dărlă, stă biserica cea nouă, așezată pe locul celei vechi. O căraruie de picior îl scoboară apoi mai de-a dreptul în drumul satului trecând pe lângă o fântână de piatră din care se poate bea foarte bună apă.

¹ Din cercetările făcute până acum asupra unora dintre acestea, amintim: Al. Odobescu, *Schiturile și metoașele mănăstirii Bistrița din Vâlcea*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, I, 1908, pp. 101-102; Virg. Drăghiceanu, *Vechea biserică de lemn din Grămeștii Vâlcei*, *ibid.*, II, 1910, pp. 110-114; *Id.*, *Monumentele Olteniei. Raportul al II-lea*, *ibid.*, XXVI, 1:33, pp. 55-63. N. Ghika-Budești, *Câteva biserici de lemn din Oltenia*, *ibid.*, XIX, 1926, pp. 10-17.

barbă albă și rară, în buzele-ți suptiri și zâmbitoare, în fruntea ta lată și înaltă, în ochii tăi mici și vii afundați sunt sprâncene negre și stufoase, îmi place adesea a descoperi câtă fineță, câtă înțelepciune și câtă energie trebuie să aibă forma caracterului unui mare domnitor. Îmi pare că te văd, diplomat iscusit răsând înghesuit în barba-ți căruntă, când, cu un cusur suptire, îți bătuși joc de agaua turcească ce venia spre a te mazili și-l ocoliși, pe dealul Văcăreștilor, cu o gardă de onoare, care, cu fitilul la puște, îl opria să intre în București! Apoi te zăresc, domnitor cuvios și plin de dorul țării, izgonind, în mijlocul adunării obștești din Târgoviște, precupeții străini ce intrase în lăcașele sfinte și poruncind a se înălța, spre podoaba țării, patruzeci de temple nouă! Și apoi iar te văd colo, unchiaș gârbovit, dar cu ochiul plin de foc, dând pînteni calului tău, supt vifor și supt ploaie, pe câmpia de la Finta, indemnând și îmbărbătând, cu glasul și cu gestul viteaza ta oștire, ca să nu-și dea mijlocul și să răzbească tot cu o nouă agerime ordinele simbricate de rivalul tău Vasile și pâlcurile zăpăcite ale căzăcescului Hatman Timuș.

„Viteaz în războaie, dibaciu în politică, și'n veci incins de grija țării, Matei, acel erou mare în toate, nu nesocotea nici cele mai mărunte în-deletniciri ca să țină liniștea și dreptatea între pământenii săi. Venia doară cineva cu plângeri la dânsul în contra unui vecin viclean sau cotropitor, el nu-l răspingea cu inima obidită, ci îndată, supt ochii imprecinașilor, li da fiecăruia ce era drept al lui. El nu știa multă carte, nu vorbea altă limbă decât limba țării, dar vorba-i era vorbă sănătoasă, și, când lua condeii în mână, apoi condeii plătia cât sabia...

„Matei Basarab, dacă n'a fost singurul erou al Țării-Românești, negreșit că a fost cel mai mare domnitor al ei, cel ce a știut să împreune puterea armelor de apărare, cu regularea progresului și ordinii în lăuntru. De câte ori am urcat muntele Arnotei, unde mormântul lui de marmură stă ascuns într-o modestă capelă, aleasă chiar de dânsul pentru ultimul-i lăcaș, am simțit în mine cucernica mulțămire ce inspiră credincioșilor un peregrinagiu la locurile sfinte¹.”

De la mănăstire se poate scobori abrupt, pe o cărare de picior, direct la biserica Păpușa. În drum, dintr'un ochiu de pădure, călătorul fără să vrea va privi în jos mănăstirea Bistrița. Se poate reveni însă și pe drumul urcat, iar de la pictorul Arnotei, continuând cărarea pe supt munte

între Arnota și Arnoșel, va urca pe o scurtă cărare pietroasă, tot la Păpușa, de unde o frumoasă priveliște asupra Bistriței îi va răsplăti toată truda.

De acolo se trece râul, se merge în spatele mănăstirii și pe matca Bistriței se pot merge ceasuri întregi printre stânci calcaroase gata să se prăvale aproape vertical. Pe o bună distanță apa cristalină nu e atinsă de razele soarelui decât în miez de zi. De aici, în adâncul munților, duc cărări către codrii de brad, spre stânc bogate și chiar în valea Lotrului. E drumul localnicilor. Străinul să nu-l încerce fără călăuză, ci să se întoarcă.

Ajuns în spatele mănăstirii, s'o ia apoi spre Peștereni și să urmeze cărarea spre Peșteră. La capătul drumului o cărare lată de o jumătate de metru îl va duce la o scăriță de fier pusă în gura peșterii. În jos, pe cea mai dreaptă linie, vâje apa. Un moment de neatenție te aruncă în abis de la cel puțin o sută de metri. Nimic nu te mai poate opri. Stânca abruptă nu cunoaște niciun fel de ospitalitate. Aplecat de spate până îi ajunge gura de genunchi, călătorul obișnuit cu greul poate străbate intrarea peșterii. Înăuntru însă adâncul întunecat se mărește și văgăunile mistrioase se despart în mai multe părți. Unite toate la început formează o imensă catedrală deschisă spre Răsărit. Aici, în față, se găsește capela cea mare. Mai în adânc, cioplite în stâncă, mai sânt ziduri din cealaltă¹. Când vei părăsi peștera, va rămâne iar în grija întunecului și umezelii sale, vastă împărăție a liliecilor pe cari i-ai turburat câțva timp cu prezența ta.

Se scoboară din nou la mănăstire, uriașe ziduri reci, neprietenoase, în jurul cărora mișună lăstunii. Biserica, mare, luminoasă, nu-ți deșteaptă nicio impresie, nu-ți produce nicio emoție. Îți va părea rău că nu se mai știe unde a fost îngropat Moise Voevod, cel care s'a sfârșit în luptă cu Turcii la Vișoara de pe a cărui piatră de mormânt, și ea pierdută azi, s'au cules cândva slovele lămuritoare: „Cu blagocestiv sfârșit a răposat Io Moisi Voevod, fiul lui Vladislav Voevod, care a făcut războiu [la] Vișoara. În anul 7040, luna lui August în 29”². Așa fiind lucrurile, vei ieși grăbit, vei privi clopotnița care se azvârle înaltă în văzduh,

¹ Au fost zidite de Mitropolitul Teofil în 1637. Biserica din față a fost refăcută la 1732, arsă și iar înaltă la 1828-31; cf. Odobescu, *Despre odorele, manuscriptele și cărțile aflate în mănăstirea Bistrița*, vol. cit., pp. 6-7. Acum vre-o zece ani s'au mai făcut reparații.

² N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, II, *Studii și documente*, XV, București 1908, p. 82.

¹ Odobescu, *Câteva ore la Snagov în Opere complete*, III, București 1909, pp. 52-53, 54.

vei trece pe supt ea și, urcând câteva trepte, vei da de Bolnița, mică, prietenoasă, liniștitoare. Față de toate cele din jur aceasta este o comoară neprețuită. Mai sus de ea sânt casele vechi ale egumeniei, foarte plăcute la privit. Mai jos, în dâlma dealului, se ridică acum un nou Palat episcopal, de stil neprecis, destul de neplăcut la înfățișare. Așa cum e, are darul să strice și mai mult priveliștea zidurilor reci ale mănăstirii, impunătoare cel puțin prin unitatea lor imensă.

Călătorul va scobori repede din acest loc unde numai ce a făcut Dumnezeu e frumos, iar omul nou a stricat tot ce fusese făcut frumos de omul de mai înainte. Afară, aproape de poarta mănăstirii, va apuca o cărare prin zăvoiu și, trecând râul, va urca un mic tăpșan la biserica Țigănia. Mai sarbădă în exterior, are însă toate calitățile care o fac demnă de a fi văzută în interior. Splendida ușă, păreche cu cea de la Arnota, face parte din obiectele cele mai vechi și mai prețioase, păstrate încă în această parte.

Revenind pe cărarea ducerii, se ajunge iar în drum. Va merge pe el mai bine de patru chilo-

metri și, după ce a trecut podul Bistriței de la Florești, ajunge iar călătorul în locul unde a părăsit drumul apucând calea Costeștilor. Acolo va cobori la râu, va trece puntea Văraticeilor și numai pe o cărare de picior, cu pârleaze și garduri străbătând curți și livezi, va ajunge în vârful dealului, la biserica de lemn a popei Nicolae Văraticeanu. Făcând drumul întors, va relua calea de unde a lăsat-o și va merge de-a lungul Bistriței până în șoseaua lăsată la venire. De acolo drumul îl va purta spre alte zări.

De la aceste biserici am cules tot ce am mai putut găsi, inscripții și însemnări. Am omis însă în întregime, din capul locului, mănăstirile Arnota și Bistrița, cu bolnița și capelele sale, pentru motivul că au fost dese ori cercetate, iar rezultatul cercetărilor făcute este în de-ajuns de cunoscut¹. Deci, cele ce dăm aici se referă numai la bisericile satului, mai puțin cunoscute². Nu sânt multe; nădăduim însă a avea prilejul să le mai completăm cu vremea.

I. BISERICA GRUȘETU.

Biserica propriu-zisă a satului Costești se află în mahalaua Grușetului, pe Valea Jidovii. Este

de lemn, tencuită pe afară și văruiată înăuntru. S'a clădit înainte de Octombrie 1801, pe vremea

¹ La studiile amintite până acum mai adăugăm: Ghenadie Enăceanu, *Mitropoulul Ungrovlahiei Neofit I*, în *Bis. Ort. Rom.*, III, 176; Odobescu, *Antichitățile din mănăstirea Bistrița*, în *Buletinul Instrucțiunii publice* al lui V. A. Urechia, 1865-1866; *Idem*, *Antichitățile mănăstirilor Arnota și Govora*, în *Ateneul Român*, al lui Esarcu, 1869; Gr. G. Tocilescu, *Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară*, în *An. Ac. Rom.*, secț. II, t. VIII, 1885-1888; C. S. Bilciurescu, *Monastirile și bisericile din România*, București 1890, pp. 218-24; Gh. Enăceanu, *Visite canonice însoțite de note istorico-arheologice*, București 1892, pp. 30-2.

² [At. Mironescu], *Istoricul Eparhiei Râmnicului Noul Severin*, București 1906, ni dă numai aceste informații, p. 652: „Biserica parohială cu hramul Adormirea Maicii Domnului se află în satul Costești, construită în lemn la anul 1709. Bisericiile filiale cu hramul: 1. *Adormirea Maicii Domnului* se află în satul Secăturile, construită de zid la anul 1804, și 2. *Adormirea Maicii Domnului*, construită de lemn la anul 1818 în satul Costești”; și la p. 668: „Biserica parohială cu hramul Sf. Nicolae, se află în satul Pietrenii, construită de zid la anul 1692. Bisericiile filiale cu hramul: 1. *Intrarea în Biserică*, se află în satul Ciorobești, construită de zid la anul 1750; 2. *Adormirea Maicii Domnului*, construită de lemn la 1665 în satul Grămești; 3. *Nașterea Maicii Domnului*, construită de zid la anul 1675 în satul Țigănia și: 4. Sf. Grigore Decapolitul, construită de zid în anul 1712 în satul” [lipsă]. Eparhia Râmnicului Noul Severin, *Anuar pe anii 1921-1925*, întocmit de P. S. Episcop Vartolomei, București 1924 (*sic*), dă numai

acestea, p. 501: „Parohia Costești, din comuna Costești, are o populație de 240 familii; e compusă din satele Costești, Feregi și Văratec, are 5 biserici și anume; a. Biserica parohială cu hramul Adormirea Maicii Domnului situată în satul Costești, construită din lemn la anul 1815 și refăcută la anul 1885. b. Biserica filială cu hramul Adormirea Maicii Domnului se află în satul Feregi, în construcție, începută în anul 1913. c. Biserica filială cu hramul Adormirea Maicii Domnului, situată în satul Văratec, construită din lemn la anul 1810, actualmente închisă”, și la p. 510: „Parohia Pietreni, din comuna Costești, are o populație de 314 familii, compusă din satele: Pietreni, Bistrița, Ciorobești, Grămești și Secăturile; are 6 biserici și anume: a. Biserica parohială cu hramul Sf. Nicolae se află în satul Pietreni, construită din zid la anul 1701, e închisă. b. Biserica filială cu hramul Intrarea în Biserică se află în satul Ciorobești, construită din zid la anul 1750. c. Biserica filială cu hramul Adormirea Maicii Domnului situată în satul Grămești, construită din lemn la anul 1665. d. Biserica filială cu hramul Adormirea Maicii Domnului, situată în satul Secăturile, construită din zid la anul 1912-1919. e. Biserica filială cu hramul Nașterea Domnului, situată în satul Bistrița, construită din zid la anul 1689. f. Biserica filială cu hramul Sf. Grigore Decapolitul, situată în satul Bistrița, construită din zid la anul 1712”. Compilația Pr. Melete Răuțu, *Monografia ecclesiastică a județului Vâlcea, Râmnicul-Vâlcea* 1908, strâng de asemenea la un loc date referitoare la mănăstiri (pp. 23-40, 115, 119); cele despre bisericile sătești nu depășesc pe cele din *Istoricul Eparhiei*.

lui Alexandru Moruzi Voevod¹. Crucea din curtea bisericii este însă mult mai nouă, fiind pusă abia la 1820. Satul Costești avea însă biserică și înainte de aceste date. Dacă ținem samă de referințele pomelnicului scris în 1804, șirul Domnilor începe chiar cu Matei Basarab². E de presupus că de atunci să fi existat o biserică în

Fig. 2. — Biserica Grușetu din Costești-Vâlcea.

Grușet. Oricum însă, dintr'o însemnare pe o Evanghelie, se dovedește precis că la 1751 exista o biserică de lemn³.

Satul mai avea o biserică de lemn și în Munteni, la curțile așa-zișilor boeri Cucești — afară de tradiția orală n'am nicio documentare asupra lor — unde se varsă valea Dealului în râul Cos-

Fig. 3. — Clopotnița bis. Grușetu din Costești-Vâlcea.
Vedere spre Est.

teștilor. Însă atât râul, cât și valea, au tot ros

¹ A. Sacerdoțeanu, *Pomelnicul bisericii Grușetu din Costești-Vâlcei*, București 1933, p. 5; „Aciastă sfântă biserică din temelie s'au zidit și s'au înălțat în zilele Mării Sale Domnului nostru Io Alexandru Costand. Moruzi Vvod”.

² *Idem.*, *ibid.*, p. 7.

³ At. Mironescu, *o. c.*, p. 652, da ca dată a zidirii anul 1709; nu știm însă de unde este luată informația, care poate fi exactă.

pământul și au făcut răpă, năruind biserica, unde până de curând exista crucea și, la noi roaderi ale apelor, apăreau mereu oase din fostul cimitir. Dacă actuala biserică din Grușet este tot aceeași care a fost în Munteni, de unde să fi fost mutată, nu putem ști. Probabil că pe bărnele de stejar ale ei să se păstreze vreo însemnare, care acum să fie acoperită de var și tencuială. Când s'a făcut această tencuire, pe vremea preotului Matei Grigorescu, s'a adaus și pridvorul de acum. Clopotnița este mai nouă, fiind zidită și pictată între 1840 și 1843.

Dăm aici toate datele pe care am putut să le mai culegem. Adăugăm, că mai înainte, Ion G. Duca, fiind ministru al Instrucțiunii Publice, a

Fig. 4. — Clopotnița bis. Grușetu din Costești-Vâlcea.
Vedere spre Vest.

ridicat câteva icoane dintre cele bune de la această biserică. N'am putut controla dacă se mai păstrează sau nu la cula sa din Măldărești. Poate că vor fi având și acelea vre-o însemnare lămuritoare.

1. Inscripția clopotniței.

În zile[le] luminatului nostru Domn Alixandru Ghica Voivod s'au făcută această sfântă clopotniță prină oserdia și chelt[ui]a prioților și enorașilor aceștei sfinte biserici și a altora [iubito]ri de Dumnezeu, Amin, [18]40, Iulie 1.

2. La pictura clopotniței.

Pictura exterioară e datată : 1843, Iule 8.

Inițialele pictorilor : P. C. P. și P. G. B.

Platnicii picturilor: la Răsărit, tabloul: 1. Când s'au luptat Sfântul Nistoru cu Lie și au biruit cu puteria [lui] Dumnezeu. Au plătit Nistor Balintescu. 2. Intrarea în Biserică a Precisti. Din Cimpoeru cu soția lui Maria. La Miazăzi: 1. Sfântul Constantin și Elena. Plătită de Dumitru Stădian. 2. Buna Vestire. Plătită de Gheorghe

Fig. 5. — Pictura clopotniței bis. Grușetu din Costești-Vâlcea. Vedere spre Vest.

Colniceanu. 3. Sf. Andrei. Andrei Părcălabu. *La Apus*: 1. Sf. Mucenic Gheorghe. Plătită lei —, parale 10, Costandin Zugravul. 2. Sf. Mucenic Dimitrie. Plătită lei 5, parale 20. 3. Adormirea Precistii. Plătită Nicolae Popescu, Nistoru Balintescu, Dinu Cimpoeriu. 4. Sf. Apostoli. Plătită de roabele lui Dumnezeu Stana Bălintasca și Floria Lăcrăroaia.

3. *Crucea din curtea bisericii, ruptă; partea de jos s'a pierdut.*

Cu ajutoriu Sfintei Troițe au rădicatū ačastă sfântă cru[c]e în hramul... Măria a Mitru[lui]... Nicolae, Costandinu, Stana. 7328 (=1820).

4. *Pe o Evanghelie, fără început.*

...la biserica cea de lemnū de la satul Costești, fiind și noi ctitor acolo, la leat 7259 (= 1751); iar cine s'ar ispiți a o instreina de la ačastă sfântă biserică, să aibă a se judeca cu Maica Precista. Antonie Arhimandrit Bistriți.

5. *Tot acolo.*

Ačastă sfântă și dumnezăiască Evanghelie, ce este începutul cuvântului, s'au legat de mine, smeritul între preoți Popa Tuader Rânceanu, la leat 1806 (*sic!* = 1806), Iulie 25.

6. *Fe un Mineiu al lunii Martie, Buda, 1807.*

La legatu aceștii carte (*sic*) au dat Năculae Tănase Copleală do[i] sfaņi și Curia (?) sin Tănasă unu sfaņi și o sfaņoică, ca în veci să [se] pomenească.

7. *Pe icoana Sf. Nicolae de la altar.*

Ačastă sfântă icoană s'au zugrăvit prin osărdia și chetuiala Sfinții Sale părintelui arhimandritu Gavriil Petrovič Bistričanu și cavaler Rosii, de Gheorghe Zograf. 1839, Mart 16.

8. *Tot acolo în dos.*

Ačastă icoană amū cumpărat-o de la D. Nicolae, sofragiu fostului egumen Gavril, la leatul 1858, Aprilie 28. Sile ermonah (?), protosinghel Tudor.

II. BISERICA SĂCĂTURI.

Biserica de acum, de zid, s'a terminat abia în 1919, însă a fost zidită pe locul alteia mai vechi, din 1803, tot de zid, a cărei inscripție s'a păstrat, fiind pusă afară spre Nord, în păretele de la altar. Crucea din curtea bisericii celei vechi a fost spartă și băgată în temeliile celei noi, unde se văd bucăți din ea în unele locuri. După mărțurisirea celor ce au văzut-o, la biserica cea veche mai era o piatră cu inscripție, pe care a fărâmat-o zidarul și a prins-o în temelie, cu toate protestele preotului paroh de atunci, de a o pune și păstra intactă în zid. Din fericire, bucata cu anul acelei inscripții a fost pusă în afară, la amvon spre Sud, și se cetește 1776. Probabil că aceasta este data bisericii celei mai vechi, care a fost tot

de zid. Altfel nu ni putem explica inscripția ei pe piatră. Alte date nu am putut găsi.

1. *Inscripția bisericii vechi.*

† Ačastă sfântă beserică, unde să praznuiaște hramul Adormirei Născătoarei de Dumnezeu, s'a zidit din temelie în zilele prea-inălțatului Domnū Io Constantin Alexandru Ypsilant Voevod și a Preasfinției Sale ch.r Nectarie, episcopul Râm[ni]-cu[lui], de părintele arhim. chir Costandie Peloponisiotul, igumenul mănăstirii Bistriții, întru a sa vécnică pomenire, la leat 1803, Avgu[st] 21.

2. *Data unei inscripții mai vechi.*

7176 (= 1668).

III. BISERICA GRĂMEȘTI.

Este cea mai veche dintre bisericile satului Costești câte se păstrează în forma lor de la început. Este interesantă atât prin felul construcției de lemn, cât și prin trecutul ei, fiind zidită de Mitropolitul Ștefan († 1668), cel cu metania de la Bistrița, devenit ctitor și la Bălănești. Datorită acestui fapt biserica a și fost mai mult cercetată¹. Cu toate acestea, au rămas neobservate încă multe lucruri. Astfel nu s'a cetit nici numele pisarului inscripției, care este însuși întâiul preot slujitor, nici o serie întreagă de însemnări funerare, toate aflate pe perețele sudic și la altar, în exterior². De asemeni nu s'au cunoscut icoanele împărătești și praznicarele, care sânt toate de la însuși Mitropolitul ctitor. Astăzi nu mai sânt la locul lor, însă ar trebui să fie repuse fără întârziere. Merită toată atenția nu numai prin vechimea lor, ci și prin execuția foarte îngrijită și de un colorit minunat. Valoarea lor crește și mai mult prin faptul că amintesc pe zugrav.

1. Inscripția săpată în lemn la intrare.

† ИЗВОЛЕНІЕМ ѡ[те]ца и съ поспѣшеніЕМ СЗНА и СВЕРШЕНІЕМ[М] С[рѣ]дѣ[Т]о[го] Д[о]у[ха], сѣи С[рѣ]дѣ[Т]ыи ХРАМ Б[о]ж[е]ственнѣи ВЪЗДВИЖ[Е] ВЪ СЛАВѢ и ЧЕСТЬ С[в]ященіЕ Прес[рѣ]дѣ[Т]ѣи Б[о]городице пресв[я]щеннѣи[М] архіе[п]iscopу и митрополиту кѣр СТЕФАН. ЕЖЕ ЗДАТ ѡТ ѡСНОВАНІЕ ДАЖЕ ДО СВЕРШЕНІЕ ВЪ ДНИ Іоу ГРИГОРИЕ ВОЕВОД, ВЪ ЛѢТЪ 7173. ПИСАХЪ ПОПЪ СТАН³.

În traducere: „Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, acest sfânt hram dumnezeesc l-a ridicat în slava și cinstea Adormirii Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, cu trudă Arhiepiscopul și Mitropolitul chir Ștefan. S'a zidit din temelie până la săvârșire în zilele lui Io Grigorie Voevod, în anul 7173 [= 1664]. Am scris eu, Popa Stan⁴.

¹ Din punct de vedere arhitectonic a fost studiată de d. Ghika-Budești, *Câteva biserici de lemn*, pp. 10-17.

² Unele sânt foarte șterse; în altele se amestecă unele cu altele, încât urmărirea rândurilor nu se poate face cu ușurință.

³ Publicată și de V. Drăghiceanu, *Vechea biserică de lemn din Grămeștii Vâlcei*, p. 111, fotogr. la p. 12-13, în care lipsește însă sfârșitul.

⁴ E probabil că biserica s'a terminat în lunile Septembrie-Octombrie 1664, începutul leatului 7173, înainte de sfârșitul Domniei lui Grigore Ghica Voevod, întâmplat în Noiembrie 1664. Credem că, de și pisarul omite să pună data de zi și lună, avem tot dreptul să scădem din veiat tot 5509, de unde 7173 = 1664. Observ că s'a făcut o greșeală și la literile care arată anul: ѡ (= 70) s'a confundat cu ѡ (= 800). Pisarul Popa Stan, cu toate că are o sculptură foarte frumoasă, mai greșea câte odată rostul cifrelor.

2. La portretul ctitorului.

Кѣр митрополит СТЕФАНЪ ВЪСІА ЗЕМАН ОУГРОВЛАХІЕН (= Chir Mitropolit Ștefan al întregii Țări Românești)¹.

3. Pe icoana Adormirii de la altar.

Aceste sfinte icoane de'npreună și biserică, făcutu-le-au Mitropolitul Chir Ștefan, 7174 (= 1666).

4. Pe praznicarul Botezului, fost la tâmplă.

ЛѢТЪ 7173, МЦА НОЕМ. 5. ДНИ ЗЗГРѢ БѢГДАН, ПОПЪ СТАН ГРѢЖНИКЪ (= Anul 7177 (= 1668) luna Noem. 6 zile. Zugrav Bogdan. Popa Stan păcătoșul).

5. Pe praznicarul Învierii.

† Să se știe, leat 7230 (= 1722).

Fig. 6. — Biserica Grămești din Costești-Vâlcea.

6. Pe o icoană mare a Maicii Domnului.

† Aăastă sf[ân]tă și dumnezăiască icoană s'au făcutu cu toată cheltuiala lui Lazăr di pă vale, Gheorghe Zugraf, 7287 (= 1779).

7. Afară, pe bârnele peretelui.

a. † ПРЕСТАВНІЕ ДОБРИНЪ ВЪ ДНИ Іоу РАДЛА ВОЕВОД, МЦА МРТЪ ДІ ДНИ, ВЪ ЛѢТЪ 7173 (= A răposat Dobrin, în zilele lui Io Radul Voevod, luna Martie 11 zile, în anul 7176 (= 1668))².

b. Aicea jos, zac oasele lu Dobrin Popescul tatal popei lu Stan, carele au fost popă întâiu la aăastă sf. biserică, când s'au făcut.

¹ Un alt portret al Mitropolitului Ștefan se află la cealaltă ctitorie a sa, biserica Bălăneștilor din Rămești, care ține de parohia Tg. Horez; cf. V. Drăghiceanu, *O ctitorie mitropolitană: Biserica din Rămeștii-Vâlcei*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, IV, 1911, p. 131.

² Publicată altfel și de V. Drăghiceanu, *Vechea biserică de lemn din Grămeștii Vâlcei*, p. 111.

† Alătura cu ea soții lui Dobrina, мѣца Дек
л днн въ тѣждѣ лѣтъ (= luna Dec. 30 zile, în
același an).

c. † Aici zac oasele lu... tatal lu Pătru Gra-
matic, мѣца Маї кз днн, въ лѣтъ 7176 (= luna
Mai 27 zile, în anul 7176 (= 1668).

d. Și Bogdan, fratele lui Iane, мѣца Ноем. к

днн, въ тѣждѣ лѣтъ 73 — ¹ (= luna Noemvrie,
20 zile, în același an 7...).

e. Aicea să odignește robu lui Dumnezău Dima
ereu, leat, 7317 (= 1809).

f. Aici în lăuntru zac oasele lu Dumitru Gre-
cescul.

g. Aicea să odihnește robu lui Dumnezău
Gheorma ereu.

IV. BISERICA CIOROBEȘTI.

Este construită în zid. În afară de indicațiile
inscripției nu mai cunoaștem nimic asupra ei.
Pomelnicul, scris între 1869—1876, nu aduce nicio
lămurire în plus. De altfel este un pomelnic să-
tesc mai nou și nu cel ctitoresc ¹.

Fig. 7. — Biserica Ciorobești din Costești-Vâlcea.

1. Inscriptia bisericii.

† Acastă sfântă și dumnezăiască besearică întru
careă să cinsteaște și să prăznuiască Văvedeniia
prea sfintei de Dumnezeu Născătoare și pururea
Feçoarei Mariei, careă din temelie iaste zidită

den bună gândul și cu toată cheltuiala sfinției
sale părintelui chir Antonie igumenul Bistriței, în
zilele prea luminatului Domnă Io Grigorie Voer-
vod, la curgerea anilor, cu blagoslovenia prea
sfinției sale iubitorului de Dumnezău părintelui
nostru chir Grigori episcopul Râmnicului Noului
Severin, părintele Ilarion proigum. Bistriți, 7258
(= 1750) Ag[ust] 12 dni.

2. Portretele ctitorești.

Popa Nicola. Chir arhimandrit Antonie, egu-
raen Bistriței. Chir Elarion proegumen Bistriței.
Ionichie monah.

3. La proscomidie înăuntru.

Pomenicu zugraf[ilor]: Dančul zugraf i učinic
ego Ion Teodor.

4. La prescomidie afară, piatră în zid.

Aicea să odihnește robu lui Dumnezău Gheorge
Diaconu, care s'au pristăvit, Agu[st] 20, 1810.

5. Pe icoana Sf. Grigore Decapolitul.

De mări păcătoșului și rogător de sfânt Gri-
gore, Popa Ioanu zugraf, 1775.

V. BISERICA PIETRENI.

Este o minunată biserică de zid, în satul Pie-
treni zis și Supiatră, la locul numit Patruzeci-
de-izvoare sub Buila ². Din nenorocire starea sa
actuală este foarte rea. Acoperișul a căzut aproape
de tot la mijloc, iar parte din bolta de la pro-
naos s'a prăvălit și ea. Două contraforturi la Sud
și unul la Nord, ajută să nu se prăvălească și
zidurile.

¹ S'a publicat integral, A. Sacerdoțeanu, *Pomelnicul bi-
sericii Ciorobeștii din Costești-Vâlcei*, în *Arhivele Olte-
niei*, XII, 1933. p. 242-247.

² În coasta din spre Nord izbucnesc în adevăr o sume-
denie de izvoare. Se zice că n'ar fi 40 ci 44, după numă-
rătura făcută de Domnitorul Carol cu ocazia vizitei sale
în acea parte la 1867. M. S. Regina Maria obișnuia de-a-
semeni să facă dese ori excursii la aceeași biserică.

Fig. 8. — Biserica Pietreni din Costești-Vâlcea.

¹ Completarea n'a fost făcută.

Prin faptul că e interesantă atât prin poziție cât și prin construcție, și biserica aceasta a fost mai des cercetată. Totuși au scăpat neobservate unele lucruri ca, inscripția din interior pomelnicul zugravilor și alte însemnări. În interior nu se mai găsește nimic intrucât biserica este acum părăsită¹.

Fig. 9. — Biserica Pietreni din Costești-Vâlcea.
Vedere spre Nord-Vest.

1. Inscripția bisericii la intrare.

† Acest sfânt hram s'au rădăcat întru lauda lui Dumnezeu și cinstea sfântului sîn Nicolae, și s'au zidit cu toată nevoița de smeritul chir Stefan ieromonah eg[umen] ot Bistrița, ajutorând și Epifanie er[monah], Nicodim er[monah], întru vécnică pomenirea lor, Domnu și stăpânitor țării fiind Ioan Costantin Brancovean Basarab Voevodu (*sic*) leat 7209 (= 1701)².

2. Inscripția pictată în interior.

Acastă sfântă și dumnezeiască besearică, care iaste hramul sfântului Nicolae, din temelie iaste zidită de [s]finția sa răposatu părintele Stefan egumenul Bistriței, la leat 7209, iar la leat 7287 (= 1779), fiind nastavnic sfinția sa părintele Stefan arhimandrit și egumen sfinteii mănăstiri Bistriți, s'au înfrumusețat cu zug[r]ăvi[r]ia sfântului iltar, beserica și tinda precum să veade, de robii lui

¹ N. Iorga, *Inscripții*, II, p. 331, după o *Psaltire* din Chiev 1640, fostă la Episcopia Râmnicului, publică această notiță: „Vl[ă]d[i]ca Theodosie. Cine va fura acastă Psaltire de la schitū de la Piiatră, să fie supțū blăstām, afurisitū proclētū, anaftema de Impăratul H[risto]s”. Cred că trebuie atribuită bisericii acesteia din Pietreni, căreia îi va fi fost dată de Mitropolitul Teodosie de Veștem (1668–1672, 1679–1708), probabil după 1701. Ne putem pune o întrebare și cu privire la vechimea schitului, nu cumva a fost numai o refacera la 1701? Odobescu, *Schiturile și metoașele*, p. 104, găsisse acolo unele obiecte datate 1694, pe care le socotea date de la Bistrița. Anul n'ar putea reprezenta însăși data remiterii?

² Publicată cu unele deosebiri și de Odobescu, *Schiturile și metoașele*, p. 104; și de V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, p. 63.

Dumnezeu sfinția sa părintele Grigore proegum-sfinteii mănăstiri Bistriți, ajutorind și sfinția sa] p[ă]r. Gherman eclis. Bistr. și Lavrentie monah, iar popa Pătru Schiteanu find purtător de grijă, au implinit toată cheltuiala zugravilor de la casa lui, ce au trebuit, și varul și lumânările și cheltuiala mănăstirii toată, iar ctitorii] cei mai sunumiți] dând numai bani zugravilor ce au tocmīt.

3. Portretele ctitorilor.

Stefan egumen Bistriței].

Gri[gorie] ermonah pro[egumen] Bistriței].

Lavrentie ermonah.

Gherman ermonah ecliseariul Bistriței].

Popa Pătru Schitianu¹.

4. La proscomidie.

МѢЛКОЕ СЕ ДЗК РАБ ТРОИ ЕФРЕМ ЗДРАФ (= M'am invrednicit cu rolul tău Efrem Zugravul).

5. La o fereastră a altarului.

Aceste nume [să] fie datori [toți pre]oșii carii vorū [slu]ji în sfânta [bise]rică, să le pomenea[scă] tootdeauna [pen]tru că cu cheltu[iala] lor s'au zugrăv[it] sfânta bisărică și [au făc]utū și sfinte... [Grigo]rie ermonah, Petrone, Aliondra... Moim, Petre, Gheorghe... Oprea...

6. La altă fereastră a altarului.

A... se pom[eni] Stefan] ermonah, Epifanie ermonah, [Nico]dim ermonah.

7. Portret de ctitor nou în adaos ațară.

Boiari Pătru Pietreanu, Costandina soția lui.

Fig. 10. — Biserica Pietreni din Costești-Vâlcea.
Vedere spre Nord.

Acest iubitori de Dumnezeu boiari Pătru au înnoit zidul împrejur besearicii și au cumpărat dooa rânduri de odăjdii și un stihari de catifea și un orar².

¹ Popă sătesc în haină albă.

² Însemnarea aceasta a fost publicată în parte de Drăghiceanu, *o. c.*, p. 63.

VI. BISERICA PĂPUȘA.

Este așezată pe partea stângă a râului Bistrița în fața mănăstirii cu același nume, sus pe un dâmb al muntelui Arnota. Deseori cercetată, inscripția de la intrare este cunoscută, însă aceia pictată în interior, cum și alte însemnări de pe cărți și icoane, au rămas neculese. Dăm acum în întregime tot ce am găsit acolo. Pomelnicul bisericii, cu o frumoasă scriere, văzut de mine acum patru ani, nu l-am mai găsit de data aceasta. Nădărdim că nu se va fi pierdut.

1. *Inscripția de la intrare.*

† Sfânta biserică aăsta din temelie ei zidită iaste, intru cinsté și pohfala sfântului Grigorie Decapolit, de robul lui Dumnezeu chir Stefan eg[um]en ot Bistrîțe (*sic*), ajutorându și alți fraș[i] cu ce s'au îndurat, ca în véc să aibă bună pomenire, în zilele bunului credinčos Io Costandin Voevod, lét 7220 (= 1712)¹.

2. *Inscripția pictată în interior.*

...și nastavnic fiind cuv. [chirio] chir Stefan sfintei lavre Bistrîți. Și s'au zugrăfit la leat 7220 (= 1712).

† Иисусах сїе зуграф Ісиф, еромонах Теодосїе (= A scris aceasta zugravul Isif, eromonahul Teodosie).

5. *Pe icoana Sf. Nicolae.*

Aceste sfinte icoane, a sfântului Nicolae și a sfântului Ioan cea din strana dreaptă, le-am zugrăvit eu Gheorghe zograf, cu cheltuiala mea, și le-am dăruit sfintei biserici Păpușa, unde să prăznuiaște [hramul] sfântului Nicolae Decapolitul. Anul 1835, Noemvrie 4.

4. *Pe o Cazanie, fără început.*

P. 252: Scris-am eu Badé Grămătic.

P. 255: Chirio chir arhi[mandrite] Urezane, sănătate și..

P. 257: Scris-am eu Badé Grămătic ot Porjă.

P. 258: Intru aăastă sfântă și dumnezeiască carte iaste dată de părintele chirio chir Climentu, în zilele prea înălțatului și luminatului [de] Dumnezeu și Domnului Io Costandin [Voevod]¹...

5. *Pe un Evhologhion, Târgoviște 1713.*

† Dat Bistrîți de duhovnicul Mihail Schit[eanul].

Acestu molifélnic s'au dat de părintele piscup chir Neofitū, de pomană să aibă pomenire în veci și să zică pomi[ni Gospodi]. Și am scris în luna lui Martie, 7280 (= 1772), Dumitru Copilu de la Cheia.

6. *Pe un Penticostarion, Râmnic 1745.*

Această carte ce să cheamă Pentecostar iaste dată de preasfinția sa părintele, de prea sfinția sa părintele (*sic*, repetirea!) episcopul chirio chir [Clime]nt, iar cine i-ar [veni în gând] a o muta de aicé, sfinții ingeri [să-l pedepsească] la vreme infricoșatului judeș... rie ieroshimonah Peșterea-nul, Decemv. 28 dni 7251 (= 1743).

7. *Pe un Octoih, Râmnic 1811.*

Afiersitu-s'au acest časlov în dooă trucuri împreună cu 12 mineie de lună i o liturghie, la schitu Sf. Grigore, metoh mănăstirii Bistrîți, împreună i alte odăjdii, spre pomenire vecinică, de Nică Log[ofătul] mănăstiri și de Pitaru Ioan brat, a căroră pomelnic s'au însemnat la sfârșitu aceștii cărți².

VII. BISERICA ȚIGĂNIA.

Biserica aceasta, destul de veche datând din 1689, n'a suferit modificări în zidărie. Pictura este mai nouă. Tot ce am găsit despre ea se cuprinde în însemnările de față. Din pomelnicul ei² lipsesc foile cu numele ctitorilor așa că nu mai putem cunoaște alte informații directe.

Țin să amintesc aici că ușa bisericii face pă-

reche cu ușa de la biserică Arnotei³ și, după cât se spune, au fost ale vechei biserici a mănăstirii Bistrîța.

1. *Inscripția de la intrare.*

† Alte tale dentru ale tale ție nainte aducând nimic vreadnic putem săvărși Înparate Hristoase, ci ca și văduvei mângăeri priimește, ce intru slava ta și cinsté Prea curatei Maicei Tale și pururea Fecioară Mariia am rădicat zidind casa

¹ La fel a fost publicată și de Odobescu, *o. c.*, p. 103; la p. 105 se dă și fotografia ei. Cu mici deosebiri e și la Ghenadie Enăceanu, *Visite canonice*, p. 32; și V. Drăghiceanu, *o. c.*, p. 58.

² Publicat în întregime de Pr. T. Bălășel, *Un manuscris din 1798 al lui Dionisie Eclesiarhul*, în *Arhivele Olteniei*, XV, 1936, p. 100-106.

¹ Între 1735-1748.

² Pomelnicul promis lipsește.

³ Ușa Arnotei a fost publicată de V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei* p. 60, unde se dă și fotografia.

aăsta noi robii tăi. Părvul Cantacuzino Log. și Paisie arhimandritul Bistriței, întru carea slăvindu-te ca un Dumnezeu arată-te și noao milostiv cela ce fire milostiv ești. Ms. Av[gust] dni 10 leat 7197 (= 1689) ¹.

2. Inscripția pictată în interior.

Aăastă sfântă și dumnezeiască besearică s'au inpodobit cu zugrăvitu, după cum să veade, de robul lui Dumnezeu Ghermano ermonah pentru

Fig. 11. — Biserica Bistrița-Țigănia din Costești-Vâlcea. Vedere spre Sud-Vest.

a lui și a părinților lui veačnică pomenire, fiind călugărit din copilăria lui la aăastă sfântă mănăstire Bistriței, în zilele prea luminatului nostru Domnă Io Nicolae Mavrogheni Voevod, fiind episcop pea sfinția sa Filaret și egumen la aăastă sfântă mănăstire Bistrița chirio chir Nectarie, la leat 1788, meseța Ag[ust], fiind zug[rav] P. Ioan Pop Tudor.

3. Pe ușa.

БѢКЪ ИГЪМОН ПАИСИЕ АРХІМАНДРИТЪ ВЪ ЛѢТЪ 7197 МЕСЦА ЮЛІИ ВІ (= fost egumen Paisie Arhimandrit, în anul 7196 (= 1688), luna Iulie zile 12).

Inscripția continuă cu litere latine scrise pe treicaturi dând, probabil, numele meșterului: BASIL IAROCK SHIGIR.

4. La hram afară de-asupra ușii.

Acestu hram l-au făcutu vătăfu Stanču Miču cu

¹ În piatră e săpat și vuiturul cantacuzinesc însoțit de inițialele P. C.

cheltuiala lui, Mai 6 dne, 7260 de la Hs. 1752 [Zugrav] Nicolae.

5. Pe o piatră în zid afară supt fereastra altarului.

Aiăa să odihniaște robu lui Dumnezeu Nestoru ereu, care s'au pristăvită în luna lui Fevruarie 2, 7320 (= 1812).

6. Pe o cruce lângă altar.

Pomeni Gospodin, pomeni gospodin... 7327 (= 1819).

7. Pe un Penticostarion, Râmnic 1743.

Acest Penticostar l-au dăruit prea sfinția sa părintele chir Climent episcopul Râmnicului, sfinței mănăstiri Bistriței, 7252 (= 1744) Mart 23 dni.

8. Tot acolo, p. 12.

...bic Nicolae Popa Tudor.

9. Pe un Molitfelnic, fără început.

Acest dumnezeesc sfânt molitfelnic l-am cum-părat eu Popa Ioan sin Popa Nicolae sin Popa Manea ot Bărbătești, și cine să va ispiti a-l ins-

Fig. 12. — Biserica Bistrița-Țigănești din Costești-Vâlcea. Vedere spre Vest.

triina să fie supt blestemul sfinților părinți care au așezat legea... (rupt)... au întărit... Pisah Diacon Gheorghe Bădi... 1810 Mai 8.

10. Pe o Leturghie, Râmnic 7276 (=1768).

Liturghie a lui Popa Marin Fulgescu, din satu Costești, mahalaoa Țigănia. Anu 1857 Martie.

VIII. BISERICA VĂRATECI.

Biserica de lemn, în forma de acum datând din 1818, are amvonul adaos mai târziu. De fapt biserica este mult mai veche. La început a fost pe același deal, ceva mai sus, dar surpându-se pământul a trebuit să fie mutată mai jos, la loc mai bun, după cum spune tradiția. Lucrul poate fi exact, intrucât un an scris pe o bucată de piatră arată 1781, când probabil că exista biserica. Mutarea aceasta o va fi săvârșit popa Nicolae Vărățiceanu amintit de inscripție.

De jur-împrejur biserica avea un brâu sculptat în serpentin, care se mai observă la altar unde a căzut tencuiala cu care a fost acoperită mai târziu. Azi este părăsită și în curând se va năru. Tot așa și clopotnița, care poate este mai nouă.

Toată zestrea bisericii se află acum la biserica din Grușetu.

1. *Inscripția de la intrare săpată în lemn.*

În hramu sfinți Adormiri Maici Domnului și alui sfântului erarhu Nicolae.

† Aastă sfântă și dmnezăească besărică s'au prenoit din temelie în zilele prea înălțatului și prea luminatului Domn Ioan Gheorghe Carağa Voevodă, cu toată voea și blagoslovenea prea sfinției sale părintelui episcop al Râmnicului chiră Galaction al Noștrii Săverin, cu toată osărdia și cheltuiala sfinției sale popii lui Nicolae Vărățanu. S'au renoit cu toate odoarele cele trebuincioase pre deplin, leatu 1818, 7227 Nov. Intru a lui vejnica pomenire¹.

2. *Pe o piatră aruncată în curte (fragment de cruce?).*

Pe o parte:

Leat 7289 (= 1781).

Pe cealaltă:

Lazăr (?)

3. *Crucea din curtea bisericii.*

Cu ajutoriu lui Dumnezeu s'au ridicat aastă sfântă cruce prinu hramu sfântului arhieru Nicolaie. Pomeni Gospodin: Nicolaie iereu, Stana erița, Dima, Sofica, Gheorghe, Ionu, Nicolaie, Măriia, Ionu iereu, Ioana erița, Ionu iereu, Costandin, Floria, Pătru, Măriia, Costandinu, Stoica, Ioana, Gheorghia, Grigori iermonah, Radu, Ionu, Floria, Toma, Gheorghe, Săma, Ienia, Dumitru, Ionu, Ionu, Opria, Gheorghe, Stanu erei, Pătru, Cosma, Dinu, Pătru, Ionu, Nicolae, Din, Costică,

Nicolaie, Marcu, Gheorghe, Pătru, Nicolae, Dima, 7227 (= 1819).

4. *La proscomidie urme de pictură.*

1858 August.

5. *Pe icoana Maicii Domnului pictată pe pânză.*

Aastă snt. icoană s'au făcut cu toată cheltuiala lui Nicolae Vărățicu. Nicolae iereu, Stana erița, Gheorghe, Ioan, Nicolae, Maria. 1819 Noem. 8.

6. *Pe icoane prăznicare.*

a. Aastă icoană au plătit Pătru Lăzărescu, Vasile Andreescu, 1865 Agost 18.

b. Aastă snt. icoană au plătit-o Popa Nicolae, slujitoru bisericii, 1863 Agost 18.

Fig. 13. — Biserica Vărățici din Costești-Vâlcea.

c. Aastă sfântă icoană s'a dăruit de Dumnezeu să să jugrăvească de Popa Onu Zugravu.

7. *Pe o Leturghie, Sibiu 1835.*

Aastă sfântă leturghie s'au cumpărat de noi Pătru sin Grigore Lăzărescu, Trifon sin Grigore s Dima al Stani. S'au cumpărat cu lei 22 pa[rale] 20, adică lei doozeci parale dozeci, și am hărezit-o sfintei bisericii noastre din Vărățici, spre a noastră vejnica pomenire. Anul 1848 Septemvrie 8.

8. *Pe Mineiul lunei Ianuarie, București 1852.*

a. Acest sfânt Mineiu este dăruit de preasfinția sa D. D. Nifon, și în zilele Domnului Alicsandru Ioan Cuza, cu totu cheltuiala enorieșilor, adică în aducere, și fiind slujitori bisericii popa Nicolae Lăzărescu și Nicolae Costandin Cörtan și Costandin Marinescu Ileașca. 1861 Ghenarie 16.

b. La aceste Minei[e] au ajutat vreo câțiva enoriași ai bisericii, la chiria aduceri lor la părin-

¹ Ultimul rând e scris mai târziu cu altă mână.

tele enorii, egumenul sfintei monastiri Bistrița. 1860
luna Dechemvrie 14. Preotul Nicolae Vărățiceanu.

c. Costandin Gheorghe Iliescu, paracliserul bisericii mahalai Vărățici, 1854.

IX. CRUCILE SATULUI.

În comuna Costești au fost multe cruci puse fie ca semne de hotar, fie hărăzite vre unui hram ori în amintirea vre unei întâmplări. Acum se mai găsesc foarte puține. Rău-voitorii le-au distrus în mod barbar căutând comori supt ele, sau, ceia ce e mai rău, să-și facă trepte de cârciumi ori de case din ele. Din câte mai sânt n'am putut culege decât inscripțiile a trei cruci. Poate să mai fie vre una de a cărei urmă să nu fi aflat.

Două din aceste cruci cunoscute par să fi fost puse la hotarul moșiei moșnenilor cu a mănăstirii Bistrița. Una a fost la locul numit *Sudos* sau *La cruce*, în vârful dealului. Acum se află în cimitirul Feregile, pusă la capul răposatului învățător D. Tănăsescu. A fost luată de la locul ei, acum douăzeci și trei de ani, de preotul satului de atunci și pusă la locul de mai sus, spre a fi scăpată de distrugere, deoarece un cârciumar vroia să o ridice și să facă din ea trepte la scara cârciumii, așa cum mai făcuse și cu alte cruci de hotar. Alta se află în *Vârful Malului*. Acum e puțin aplecată și va cădea cu timpul, dacă nu va fi îndreptată.

Cea de a treia, din Belețești, nu pare să fi avut un scop precis fiind chiar în mijlocul cătunului. Se zice că la început n'a fost acolo unde e acum, în dâlma dealului, ci jos în marginea râului. Mutarea s'ar fi făcut de teama inundației. Proprietarul grădinei în care se află acum, bătrânul Belețescu, se gândește să o cioplească pentru sine, să-i fie pusă la cap la vremea morții.

1. Crucea de Sudos.

† În numele Tatălui și al Fiiului și al Sfântului Duh. Rădicatu-s'au această cinstită și de viață

făcătoare cruce întru lauda sfântului Nicolae, de robu lui Dumnezeu Antonie Arhimandritul proi-g[umen] Bistriții, în zilele prè luminatului Domnă Io [Costa]ndin Nicolae Voevod. Oc[tomvrie] 30 dni, vă leat 7263 (= 1756).

Pomēni gospodi: Antonie Arhimandrit, Ilarion Arhimandrit, Ionichie erodiacon, Magdalina monahia, Dumitra, Oprea, Ionu, Nicolae, Stana, Nicolae ermonah, Sava ermo[nah], Matei ere[u], Neaga eria, Costandin, Gligorie er[eu]...(stricat)...m, Ion, Gheorghie erei, Tooma (*sic*), Stanca, Ioanichie monah, Părvul, Mariia, Mihul erodiacon, Praxia monahia, Crăciun erzi Nicola ere[u], Dima, Pelaghiia Ilarion mona[h].

2. Crucea din Belețești.

Hramu sfântului arfireu (*sic*) Nicolaie. Pomeni Gospodi: Nicolaie, Costandina, Ionică, Ioana, Ion, Ionu, Ioana, Cortandinu, G[r]igorie, Ioana, Ion, Stana, Stanu, Dobrița, Dumitru, Dima, Niculae, Gheorghe, Stanču, Andre[i]c[a], Ionu ereu, Oprea er[eu], Nicolae, Stana, Măria, Opria, Gheorghe, Samfira, Mărinu, Măria, Ionu, Costandinu, Anuța. 7306 (= 1798).

3. Crucea din Vârful-Malului.

Cu ajutoriu sfintei Troițe s'au ridicat această sfântă cruce în hramu sfântului ar[hie]reu Nicolae. Pomeni Gospodi: Nicolaie diaconu, Stana de[aconița], Ionu diaconu, Ioana de[aconița], Gheorghe, Păuna, Ioana, Ionu, Măria, Ionu, Nicolai ir[eu], Ionichie mo[nah], Ioana, Cosmida, Măria, Ionache, Cărstia ireu, Dima Opria, Gligorie ireu, Măria, Stana, Opria, Pahomie, Nicolae, Dumitru, Costandina, Mariia, Ionu, Mihailă diacon, Ilinca, Floria, Stanca. 7337 (= 1829).

X. FÂNTÂNILE SATULUI.

Sânt multe cișmele, șipote, puțuri și fântâni în sat. Dintre cele mai cunoscute amintim cișmeaua din Valea Bună, din Zlamene, din Căline, din Țigănie și din Ciorobești; apoi fântâna lui Opran, a Ghiormei, supt Arnățal, supt Arnota și altele. Puține însă au troițe cu inscripții amintitoare ale ctitorilor și acelea sânt cu totul recente. Pe cea mai veche, care se află la fântâna de supt Arnota, pe drumul dintre Mănăstirea Bistrița și piciorul Arnotei, supt munte, o dăm aici. Din ea

se vede că e vorba de o refacere, la 1874, a unei fântâni mai vechi.

Fântâna de supt Arnota.

Anu 1874 August 14. Această ceșmea se au prefăcut de robu lui Dumnezeu preotul Costandin Iacovescu și Toma Din Popa Toma și Din Popa Toma și Dimitrie Ieaco[vescu]. (*Adaos mai nou*): Preotu Cos[ma], Mariea er[eița].